

Når mor og far stjæler opmærksomheden

Af specialpsykolog Peter Rodney

Samarbejdet mellem personale og pårørende til vanskelige beboere kan være problemfyldt og skabe store konflikter, som også går ud over beboeren. Her er nogle bud på, hvordan man håndterer de opslidende situationer.

”Hvorfor sidder vi altid og taler om Sørenns mor, når det er Søren, der er beboer her hos os?”.

Den sætning har jeg ofte hørt fra medarbejdere, når de på deres teammøder har drøftet forhold omkring vanskelige beboere. Det virker uforståeligt, at nogle forældre formår at tiltrække sig hele medarbejdergruppens opmærksomhed og bruge mødetiden til at drøfte samarbejdsproblematikker, når det er beboeren, der burde være i centrum.

Det meste samarbejde med pårørende foregår upåklageligt, men dette indlæg fokuserer på de få, men meget opslidende situationer, der nogle gange opstår i samarbejdet.

Alt er afhængigt af omgivelserne

Først og fremmest er det vigtigt at flytte sit handicapsyn fra det individualistiske til det relationelle.

I den traditionelle forståelse er handicappet noget, der findes ”inden i” beboeren, som for eksempel en hjerneskade.

Her forstås beboerens adfærd som noget, der kan forklares med beboerens biologiske betingelser.

Men alle medfødte eller erhvervede skader er også relative.

Det vil sige, at betydningerne af de specifikke problematikker er afhængige af omgivelserne.

Når eksempelvis autisme bliver afdækket hos en beboer, og miljøet derefter indretter sig efter den viden, så bliver implikationerne eller betydningen af selve autismen mindre.

Den forsvinder ikke, men bliver for alle lettere at leve med.

Et handicap bliver altid formet af omgivelsernes forståelse af beboerens situation.

Forstår ikke børnenes situation

I denne relationelle handicapforståelse betyder det, at forældrenes forståelse af deres barns handicap er med til at danne betydningerne af handicappet.

Det er der sådan set ikke noget nyt i. Alle forældre er jo med til at danne deres børn. Vi ser ofte, at hvis ikke forældrene forstår børnenes situation, eksempelvis behovet for sproglig stimulering, så bliver børnenes læringssituation i skolen endnu vanskeligere.

I familier med handicappede børn gør det sig nogle gange endnu mere gældende. Det kan skyldes problemer med at forstå egenarten, karakteren, omfanget og implikationerne af handicappet.

Der findes således to emner: Komplexiteten af handicappet og forældrenes evne til at forstå det.

I dette forståelsesfelt findes mange emotionelle aspekter og ubearbejdede kriseoplevelser, der kan have ”sat sig fast” i sindet hos forældrene som forsimplede forklaringer og ubearbejdet vrede.

Der kan ses mange forklaringer på disse holdninger og synspunkter. Indsigten i disse forståelser er et af værktø-

Peter Rodney

Om Peter Rodney:

Peter Rodney er selvstændig specialpsykolog med mere end 30 års erfaring inden for handicap og psykiatiområdet og er en af de førende eksperter på området.

Udfordringer med pårørende kan fylde meget på møder, der skulle handle om beboeren.

jerne til at skabe det gode pårørende samarbejde i de fastlåste og nogle gange meget opslidende situationer.

Uenigheder om beboerens behov

Forældrenes oplevelser af handicappet kan være en del af målet for det professionelle specialpædagogiske arbejde.

Det sker især, når forståelsen af handicappet er meget forskelligt fra det, som det professionelle system oplever.

Det vanskelige pårørendearbejde opstår, når der er væsentligt forskellige oplevelser af, hvad beboerens behov er.

I dette møde oplever pædagogerne ofte, at det kan være svært at skabe den ønskede fællesforståelse.

Når logiske argumenter fejler

Det bliver det især, da de fleste medarbejdere bruger en direkte kommunikationsform, der har den grundantagelse, at man kan flytte den anden persons synspunkter eller forståelser med logiske og faglige argumenter.

En kommunikationsforståelse, der bygger på antagelsen om, at hvis man er åben og personlig nok, så vil budskabet blive accepteret.

Det er en kommunikationsform, der virker mellem de fleste mennesker i dagligdagen.

Men i nogle situationer findes andre præmisser, som hindrer, at dette sker.

Det ses på tre niveauer:

1. Der hvor modtageren ikke kan forstå det, der bliver fortalt.

Det vil sige hvis modtageren ikke har forudsætninger til eksempelvis at forstå begrebet "tidlig følelsesmæssig skade".

Da det kræver, at man er i stand til se på sin egen adfærd som det, der har skadet barnet. Men alle forældre gør grundlæggende det, som de mener, er bedst for

barnet og derfor er denne selvindsigt meget kompliceret.

2. Der hvor modtageren ikke vil forstå budskabet, fordi der allerede er skabt et modsætningsforhold mellem de debatterende. Her handler det mest om at have eller få ret. Alle pædagogens argumenter bliver på forhånd afvist, da forældrene ikke vil give sig.

Samarbejdet har udviklet sig til en magtkamp, hvor striden i sig selv er vigtigere end det, der strides om.

3. Endelig er der det tredje niveau, hvor forældrene ikke tør forstå budskabet, da erkendelsen af indholdet kan være for truende for den selvforståelse, de har opbygget gennem mange år.

Mor stopper selvstændigheden

Det kan være så svært at erkende, at der findes nogle mellem menneskelige relationer, hvor der ikke kan skabes en fællesforståelse via åbenhed og dialog, som har til hensigt at skabe de bedste livsbetingelser for den handicappede person.

Det er netop de forhold, som bygger på forskellige forudsætninger. Her har forældre til handicappede ofte meget forskellige tilgange, der baserer sig på krise, usikkerhed, håb og standhaftighed, nogle gange grænsende til stædighed.

Andre gange ser vi forældre, der har opbygget helt specielle relationer til deres handicappede barn.

Det er der, hvor pædagogen oplever tætte følelsesmæssige bånd mellem den handicappede og hovedsageligt vedkommendes mor.

Her er beboeren ikke i stand til at handle selvstændigt.

Alle spørgsmål skal først vendes med mor, og ingen af parterne er i stand til at fungere uden den anden.

Forklaringen er oftest, at relationen mellem

Kursus om pårørende

Du kan få meget mere at vide om arbejdet med pårørende og få flere konkrete værktøjer til, hvordan du kan løse konflikterne på Vidensteams kursus: "De pårørende – samarbejdets svære kunst".

Kurset, der naturligvis har Peter Rodney som underviser, bliver afholdt den 13. september i Roskilde.

Tilmelding senest den 22. juli på 8728 8100 eller på videnssteam.dk.

mor og barn grundlæggende er baseret på omsorgsforståelse og beskyttelse.

Handlinger som på sin vis er rigtige, da det handicappede barn ofte fremstår som sårbar, inaktiv og afhængig. Men ved at tage sit opdragelsesmæssige udgangspunkt i en sådan tilgang, dobbelthandicapper man sit barn, da man frarøver det oplevelsen af selvstændig identitet.

På boinstitutionen, som ofte bygger på tanker om selvstændighed, opstår konflikterne, når man som medarbejder opfordrer beboeren til selvstændig stillingtagen: ”Du er voksen, du skal selv bestemme om ...” Når beboeren minuttet efter står i sin lejlighed og spørger mor til råds om beslutningen, kommer man som pædagog let på overarbejde.

Skab refleksion hos de pårørende

Vejen til at ændre disse situationer via almindelige samtaler er vanskelig. Jeg har alt for ofte set den løsningsstrategi, der bygger på grundtanken: ”Hvis de ikke fattede det første gang, så siver det nok ind, hvis vi siger det en gang til”.

Det er det, der i teorien hedder ”mere af samme slags”.

Det er dog en strategi, der kun skaber modstand mod at lytte og forstå.

Jeg har alt for ofte set den løsningsstrategi, der bygger på grundtanken: ”Hvis de ikke fattede det første gang, så siver det nok ind, hvis vi siger det en gang til” ...

Nøglen til at løse de beskrevne problematikker ligger i pædagogens evne til at skabe refleksion hos de pårørende.

De almindelige kommunikative strategier,

som vi kender fra hverdagen, slår altså ikke altid til, når vi taler med pårørende til handicappede beboere.

Den strategiske samtale

En god hjælp kan findes i den systemiske teori og metode.

Den kan vise, hvordan man bruger samtalen som strategisk værktøj i samarbejdet med pårørende til handicappede.

Centralt i denne arbejdsmetode er, at det som regel aldrig er problemet i sig selv, der er problemet, men det er måden, man tænker om problemet, der er problemet. Det vil sige den forståelse eller de forestillingsbilleder de pårørende har om deres handicappede barn.

Det centrale i den strategiske samtale er at undgå modstand og understøtte refleksion. Hvis de pårørende ofte er meget fokuserede på den umiddelbare her og nu situation, vil samtaler om den blot skabe en endnu mere fastlåst holdning hos de pårørende.

Ved at bruge den systemiske teoris perspektiverende spørgsmål, kan man flytte fokuseringen fem år ud i fremtiden, hvor synspunkterne eller forestillingerne ikke er cementerede.

Ved at reflektere fordomsfrit over, hvordan deres handicappede barns liv vil være til den tid, kommer de uundværligt til at danne dette fremtidssyn ud fra en gentænkning af den aktuelle situation.

De pårørende bliver på denne måde inviterede til at genfortolke deres forståelser, uden der bliver skabt modstand i processen. Der dannes en mulighed for at se noget, der var usynligt tidligere, og det åbner igen op for accept af nødvendige pædagogiske tiltag.

Tre gode råd i kontakten med pårørende

1. Flyt handicapsynet fra det individualistiske til det relationelle. Handicappet bliver formet af de pårørendes syn på det.
2. Skift strategi, hvis dit budskab ikke trænger igennem til de pårørende. Hvis de ikke forstår det første gang, hjælper det ikke blot at gentage budskabet.
3. Brug perspektiverende spørgsmål, så fokus bliver flyttet til fremtiden, hvis de pårørendes syn på situationen her og nu er låst fast.